

Nota hoorzitting: Naar een decretaal kader voor hulp- en dienstverlening in detentiehuisen

Van: vzw De Huizen

Aan: Leden van de Commissie Welzijn, Volksgezondheid, Gezin en Armoedebestrijding

Datum: November 2025

Kernboodschap

De federale wetgever heeft met de erkenning van het detentiehuis een belangrijke stap gezet naar een nieuw, menselijker en meer herstelgericht detentiemodel. Vlaanderen staat nu voor de opdracht om binnen zijn eigen bevoegdheden, hulp- en dienstverlening aan gedetineerden, dit model verder vorm te geven. De kleinschaligheid en lokale verankering van detentiehuisen bieden unieke kansen voor geïntegreerde hulp, re-integratie en samenwerking met de gemeenschap. Daarvoor is een duidelijke decretale verankering en opname in het strategisch plan voor hulp- en dienstverlening noodzakelijk. Zo kan Vlaanderen een pioniersrol opnemen in de realisatie van een menswaardige, gedifferentieerde en gemeenschapsgerichte detentiepraktijk.

1. Inleiding

Met de aanpassing van de basiswet gevangeniswezen in 2024 kreeg het detentiehuis eindelijk een duidelijke juridische definitie: *'Een door de Koning specifiek aangewezen gevangenis die bestaat in een autonome kleinschalige voorziening, ingebed in de maatschappelijke omgeving en waarmee zij nauwe contacten onderhoudt.'*

Deze federale erkenning markeert een belangrijke stap in de richting van een nieuw detentiemodel. Vlaanderen staat nu voor de uitdaging om ook binnen zijn eigen bevoegdheden, met name de hulp- en dienstverlening aan gedetineerden, deze nieuwe realiteit te vertalen naar een coherent en toekomstgericht kader.

Waar de federale overheid instaat voor de uitvoering van de vrijheidsberoving, ligt bij Vlaanderen de verantwoordelijkheid voor zorg, welzijn en re-integratie. In het licht van de verdere uitrol van detentiehuisen is het cruciaal dat Vlaanderen een duidelijke visie en decretale verankering ontwikkelt die rekening houdt met de specifieke aard van deze detentievorm.

Het detentiehuis is niet zomaar een gevangenis op kleinere schaal, maar een fundamenteel andere context: lokaal verankerd, relationeel, en gericht op herstel en herinschakeling. Dat vraagt om een aangepaste invulling van hulp- en dienstverlening, op maat van de bewoners én de gemeenschap waarin het huis is ingebed.

2. Kansen voor Vlaanderen

2.1. Een kader voor nabijheid en maatwerk

Detentiehuisen sluiten naadloos aan bij de Vlaamse visie op nabijheid, integrale zorg en gemeenschapsgerichte hulpverlening. Door hun schaalgrootte en lokale inbedding maken ze het mogelijk om hulpverlening en begeleiding op maat van elke bewoner te organiseren, korte lijnen te realiseren tussen binnen- en buitenwereld, en bestaande lokale netwerken van welzijn, werk, onderwijs en gezondheid actief te betrekken. Waar klassieke gevangenissen vaak te grootschalig zijn om zulke samenwerking waar te maken, creëren detentiehuisen juist de ruimte voor nabijheid en continuïteit.

2.2. Differentiatie als hefboom

De Vlaamse hulp- en dienstverlening kan pas echt tot haar recht komen als ze inspeelt op de diversiteit van noden onder bewoners. Een detentiehuis voor jongvolwassenen heeft immers andere noden dan één voor ouderen, mensen met een psychische kwetsbaarheid of moeders met kinderen. Daarom stelt vzw De Huizen voor om binnen het decretaal kader te voorzien dat Vlaanderen de differentiatie van detentiehuisen erkent en ondersteunt, de rol en expertise van welzijnsactoren per doelgroep definieert, en experimenten mogelijk maakt met gespecialiseerde vormen van begeleiding.

2.3. Gemeenschapsgericht werken

Detentiehuisen zijn ingebed in hun omgeving. Die nabijheid tot de gemeenschap biedt een unieke kans om de band tussen bewoners en samenleving te herstellen. Vlaamse actoren spelen hierin een sleutelrol door bruggen te bouwen tussen bewoners, buurt en lokale diensten, door gemeenschapsgerichte projecten te ondersteunen die ontmoeting en wederkerigheid bevorderen, en door lokaal bestuur te erkennen als volwaardige partner binnen de hulp- en dienstverlening. De basiswet voorziet al dat gemeenten waarin een detentiehuis gevestigd is, kunnen worden gesubsidieerd om de integratie in de gemeenschap te bevorderen. Vlaanderen kan die bepaling versterken door duidelijk te omschrijven hoe deze lokale samenwerking vorm kan krijgen.

3. Aanbevelingen

1. Opname van het detentiehuis in het decreet hulp- en dienstverlening aan gedetineerden.
2. Uitwerking van een Vlaams kader voor differentiatie.
3. Versterking van de samenwerking tussen Justitie en Vlaanderen via het strategisch plan.
4. Erkenning van het gemeenschapsgerichte karakter van detentiehuisen.
5. Structurele evaluatie en kennisdeling.

4. Slotbeschouwing

De evolutie naar detentiehuisen biedt Vlaanderen de kans om zijn rol binnen het detentiebeleid te herdefiniëren: niet als uitvoerder van vrijheidsberoving, maar als bouwmeester van herstel en herinschakeling. Door het detentiehuis expliciet te erkennen in het decreet hulp- en dienstverlening kan Vlaanderen zorgen voor een duidelijke, samenhangende en toekomstgerichte visie op hoe hulp en zorg vorm krijgen in deze nieuwe context.

vzw De Huizen is bereid om, samen met Vlaamse welzijnsactoren, academici en lokale partners, mee te werken aan de uitwerking van dit decretale kader en aan de verdere operationalisering van de Vlaamse rol binnen detentiehuisen.